

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1970

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 8

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 4

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 5

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 6

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 7

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 8

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 9

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 10

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 11

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 12

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 13

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 14

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 15

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 16

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 17

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 18

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 19

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 20

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 21

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 22

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 23

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 24

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 25

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 26

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 27

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 28

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 29

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 30

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 31

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 32

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 33

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 34

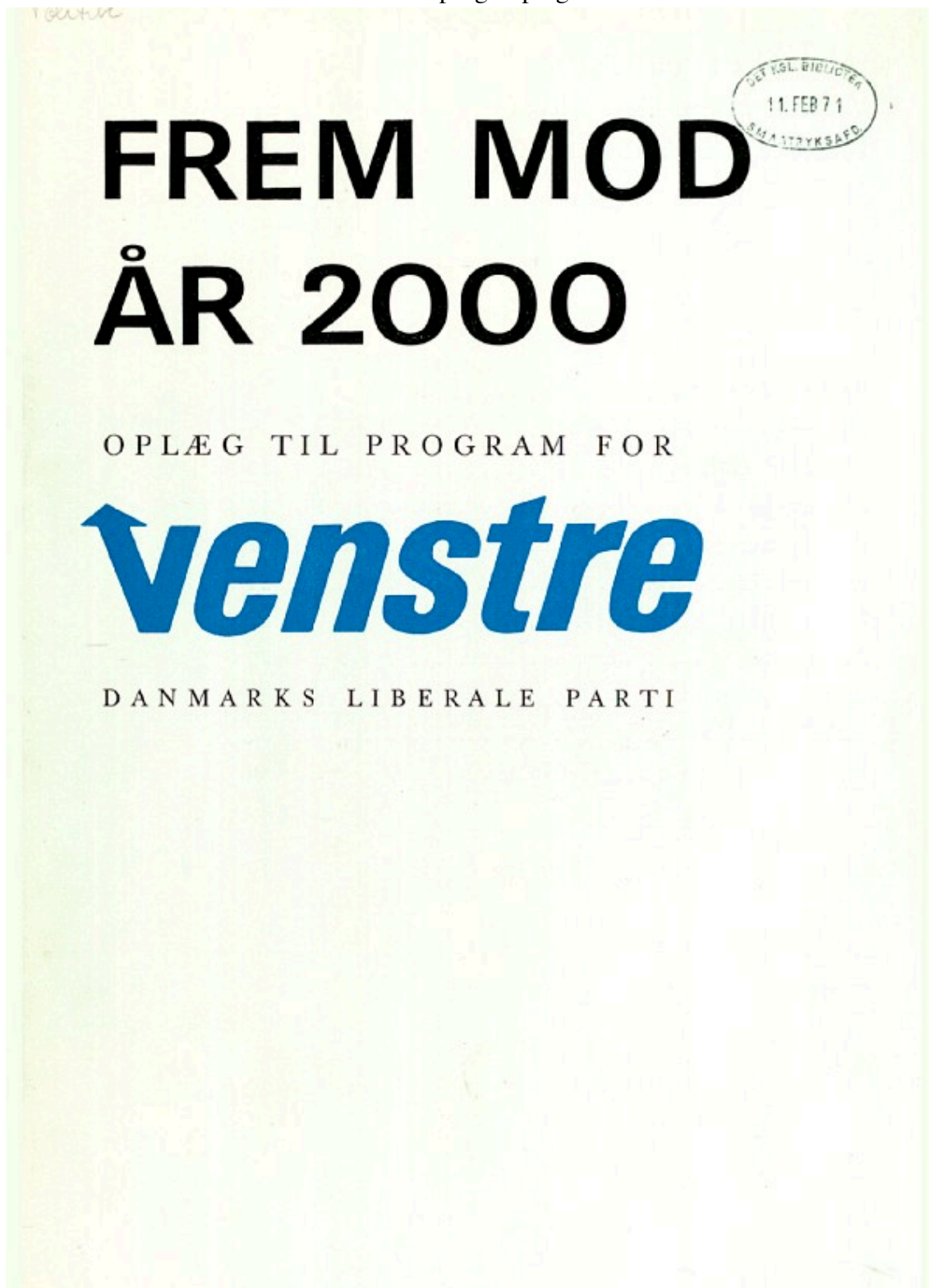
Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 35

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 36

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 37

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 38

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre 39

Udarbejdet til drøftelse på
Venstres landsmøde i Ålborg
18.-20. september 1970

Frem mod år 2000	3
Danmark — en del af verden	8
Økonomisk politik	12
Erhvervs politik	17
Fysisk planlægning	21
Kulturpolitik	24
Familiepolitik	27
Socialpolitik	29
Uddannelsespolitik	32
Kirke og samfund	35
Demokrati, et system og en holdning	36

32.264

Frem mod år 2000

- 1.1 *Frem mod år 2000* udtrykker principper og sigtelinier, som Venstre vil arbejde for i samfundets videre udvikling. Det er synspunkter, — og ikke et katalog over de enkelte politiske beslutninger, som under skiftende ydre vilkår skridt for skridt skal bringe os nærmere målet: *Et bedre samfund for menneskers trivsel og udfoldelse.*
- 1.2 Venstre blev til som et oprør mod det 19. århundredes stillestående samfund, dets nød og fattigdom, dets sociale og politiske ulighed og ufrihed for mange.
- 1.3 *Frem mod år 2000* viser Venstre vej. Politisk demokrati blev det første krav, og det er stadig en hovedopgave. På frihedens grund skal folket bygge sin fremtid. Gennem politisk demokrati former folket rammerne for et samspil mellem individ og grupper, som respekterer andre individers og gruppers ret til frihed og udfoldelse. Politisk demokrati er et beslutningssystem og en livsholdning, som stadig skal genvindes og udbygges.
- 1.4 *Frem mod år 2000* vil Venstre videre. Sociale reformer og bedre uddannelse som grundlag for menneskers frihed og udfoldelse blev det andet mål. Meget er nået, men vældige opgaver i vort eget samfund, herunder også Grønland, og i verden omkring os venter på deres løsning. Den tekniske og økonomiske udvikling har bragt os nærmere til at kunne virkeliggøre en bedre og rigere tilværelse for mennesker, men samtidigt nærmere til randen for menneskehedens selvødelæggelse.
- 1.5 *Frem mod år 2000* bliver den periode, hvor mennesker i de højt udviklede samfund skal finde en livsform, der svarer til, at manglen på det materielt nødvendige kan afskaffes. Knapheden på materielle goder tvang det fattige samfund til at sætte sikringen af det materielt nødvendige højt, til at lægge

vægt på det kortsigtede og lade effektivitet og økonomisk fremgang i snæver forstand dominere, mens hensynet til menneskelige trivselsbehov måtte komme i anden række. Men sigtet var og er at nå et samfund, hvor hensynet til det menneskelige og omgivelserne kan sættes højt, og hvor vi når til, at knapheden som bestemmende for menneskers adfærd kan vige for mere ideelle motiver.

- 1.6 *Frem mod år 2000* skal der sættes nye mål for en menneskeliggørelse af samfundet. Det betyder ikke, at vi kan lade hånt om det materielle grundlag eller om vort samfunds effektivitet: Vi skal have råd til at udfylde vort samfunds forpligtelser både overfor de mennesker i vort eget land, hvis kår ikke er gode og overfor den verden omkring os, som endnu er præget af fattigdom. Derfor er økonomisk politik og et sundt og stabilt grundlag for produktionsfremgang fortsat det nødvendige fundament for at skabe et bedre samfund. Hensynet til økonomisk fremgang og effektivitet vil ikke forsvinde, men ændres, fordi det kombineres med bredere hensyn og mere langsigtede mål. Det bliver en vigtig politisk opgave at omforme samfundets rammer for individers og gruppers udfoldelse og samspil, økonomisk, socialt, kulturelt, i arbejde, produktion og fritid, så hensynet til omgivelser og mennesketrivsel får større vægt i beslutninger og dispositioner.

- 1.7 *Frem mod år 2000* er det et væsentligt synspunkt i Venstres politik at fåstslå:

Vort samfunds velstand og trivsel måles *ikke kun* ved nationalproduktets størrelse, *men også* ved de vilkår, som herved bydes mennesker for at trives i arbejde og fritid, — *ikke kun* ved det øjeblikkelige materielle udkomme, *men også* ved dets konsekvenser for det miljø og de rammer for udfoldelse, som i fremtiden kan blive os selv og vore børn til del, — *ikke kun* ved omfanget af individuelle forbrugsmuligheder, *men også* ved bedre løsning af de fælles opgaver og større tryghed i tilværelsen, — *ikke kun* i de produktionsmuligheder, vi faktisk udnytter, *men også* i dem, vi tager os råd til at afstå fra til fordel for øgede rekreative muligheder og stærkere miljø- og trivselshensyn. Det gælder i produktion og beskæftigelse, og når man skal vælge, hvilke af den moderne tekniks mangfoldige muligheder der skal realiseres.

- 1.8 Denne tankegang har også bærekraft for andre dele af en fremadrettet samfundspolitik. Den må slå igennem i en liberal udformning af den fysiske planlægning, af uddannelsen, af kulturpolitik, socialpolitik, familiepolitik, i vor holdning til omgivelser og omverden og i kravet om videre demokratisering af vort eget samfund.
- 1.9 *Frem mod år 2000* vil den livsholdning, der gjorde Venstre til forkæmper for politisk demokrati, være den, der gør Venstre til forkæmper for, at en demokratisk livsholdning også skal præge de mangfoldige fællesskaber mellem mennesker, som samlet udgør et samfund. Samfundsmagten skal være et redskab, der skal fremme og værne individers og grupperes trivsel og frie udfoldelse, alene begrænset af andres tilsvarende rettigheder. Samfundsmagten skal sættes ind, hvor disse rettigheder trues af magtkoncentrationer eller magtmisbrug. Lovgivningsmagten fastlægger rammerne for enkeltpersoners, grupperes og organisationers udfoldelse, og det er folketingets og regeringens ansvar, at magten hertil fastholdes for folkestyret og ikke undergraves til skade for fællesskabets vitale interesser eller menneskers trivsel og frihed.
- 1.10 *Frem mod år 2000* vil det være grundlæggende forudsætninger for vort samfunds muligheder og bevægelsesfrihed, at Danmark er en lille del af verden med begrænsede muligheder for at præge udviklingen, men at vi også er afgørende afhængige af vilkårene i verden omkring os. Det gælder spørgsmålene om fred i verden, om udvikling og demokrati, om samvirke over landegrænser, økonomisk, socialt, kulturelt, folkeligt og teknologisk og om det udviklede samfunds forpligtelser overfor det mellemfolkelige fællesskab. Det gælder også at bevare forbindelsen med den tradition, kultur og det folkelige sammenhold, som har skabt det, vi bygger på.
- 1.11 Vor livsform og velstand, vore muligheder for udfoldelse og trivsel og for at udfylde vor plads i et mellemfolkeligt fællesskab er knyttet til den teknologiske udvikling i bred forstand, til videnskabens og forskningens landvindinger og deres omsætning i praktiske resultater. Det betyder stadige tilpasninger i samfund og erhverv, i måden at løse materielle opgaver på og i erkendelse af menneskers muligheder og væsen. Et samfund under stadig og hastig forvandling betyder også en stadigt voksende mangfoldighed af valgmuligheder. Det er en vigtig politisk opgave at til-

rettelægge rammer og vilkår for at vælge, så de fremmer mulighederne for en menneskeværdig tilværelse i et menneskeligt samfund.

- 1.12 *Frem mod år 2000*, hvor vort samfund er under forvandling, må de menneskelige og sociale problemer, som en samfunds- og erhvervsmæssig udvikling rejser, løses. Strukturproblemer er et uundgåeligt biprodukt af det moderne udviklingssamfund, og det er en samfundsopgave at sikre deres tilfredsstillende løsning. Udfra menneskelige og sociale hensyn, men også udfra en fælles samfundsinteresse, skal der åbnes nye døre til en tilværelse som aktive medborgere for de mennesker, som strukturudviklingen ellers vil skubbe af udviklingens vogn. Et menneskeligt samfund kan ikke akceptere, at mennesker lades i stikken på „fattigdomsøer“ undervejs, eller at strukturtilpasningens gevinster nås på bekostning af „vandrende fattigdom“ i samfundets kredsløb.

- 1.13 *Samfundet år 2000* vil være et andet end samfundet år 1970. Det er en politisk opgave at sikre, at det bliver *et bedre samfund*.

Et bedre samfund er et menneskeligere samfund.

Et bedre samfund er et tryggere samfund.

Et bedre samfund er et samfund, som byder på en rigere og friere tilværelse og udfoldelse for det enkelte menneske og menneskelige fællesskaber.

Et bedre samfund er et samfund, hvor teknologi og ekspertise er menneskers redskaber og ikke deres herskaber.

Et bedre samfund er et demokratisk samfund, hvor en demokratisk livsholdning og respekten for det enkelte menneskes værd og ret præger ikke kun de „politiske“ fællesskaber, men også uddannelses-, arbejds-, bolig-, organisations- og de mangfoldige andre fællesskaber blandt mennesker, som sammen former det moderne samfund.

Et bedre samfund er et retssamfund, hvor menneskers lige ret for loven, lige ret til arbejde og lige løn, lige adgang til uddannelse og samfundets øvrige tilbud, lige ret til tryghed, lige ret til selv at forme sin tilværelse er praktisk virkelighed.

Et bedre samfund er et samfund, der sikrer alle del i fremskridtssamfundets voksende muligheder og ikke giver det forældede bedre muligheder end det nye.

Et bedre samfund er et samfund, hvor folkestyret fastlægger rammer og vilkår for individers, grupper og organisationers frie udfoldelse alene med fællesskabets vitale interesser og alles tilsvarende ret til udfoldelse for øje.

Et bedre samfund er et samfund, hvor der er meningsfrihed, og hvor åndeligt formynderi eller censur ikke tolereres.

Et bedre samfund er et samfund, hvor samarbejde mellem folk og stater underbygger fred og fremgang.

Et bedre samfund er et samfund, der har et fælles medansvar for verdens problemer, og som drager konsekvensen af den kendsgerning, at intet moderne samfund kan leve i isolation.

Danmark - en del af verden

- 2.1 Et bedre samfund kan ikke leve i isolation, men er afhængigt af og har et medansvar for verdens problemer.
- 2.2 Den nationale bevidsthed betyder, at vort første mål i udenrigspolitik, sikkerhedspolitik og forsvarspolitik er landets selvstændighed, frihed og sikkerhed. Det andet mål er international forståelse og samarbejde om fred.
- 2.3 De to strømninger mødes i det punkt, at netop ved et internationalt samarbejde kan den enkelte nation bedst bevare sin enhed og selvstændighed.
- 2.4 Den tekniske og økonomiske udvikling kræver et samarbejde udover landegrænserne. Store og stærkt specialiserede produktionsapparater giver behov for arbejdsdeling og udveksling i store markeder. Et større fællesskab kræver politiske og demokratiske organer, der kan magte at sætte rammer og vilkår for de store enheder.
- 2.5 I disse årtier dannes der over hele kloden forsvarspagter, markedsfællesskaber, industrisammenslutninger. Når det gælder transport, produktion af elektricitet, udnyttelse af gas og olie, atomkraftværker, finans- og bankforretninger, storindustri og forskning er det ofte nødvendigt for landene at arbejde sammen. Det kan ske ved samarbejdsaftaler mellem nationale organer, eller det kan ske ved oprettelse af overnationale administrative organer.
- 2.6 Landene har indset, at de må afgive noget af deres formelle suverænitet og på en række felter oprette fælles organer for at sikre deres reelle indflydelse på den fælles udvikling og vilkår.
- 2.7 Den, der isolerer sig, svækkes og mister netop derved hurtigt den suverænitet, som kun er formel. Ved at afgive suverænitet til et retsligt fællesskab kan et land bevare sin frihed. I en gensidig afhængighed kan et land undgå en ensidig afhængighed, der til forveksling ligner ufrihed.
- 2.8 Kun den kan være sig selv, som ikke er sig selv nok. Danmarks udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik tager udgangspunkt i landets givne og naturlige forudsætninger: Den geografiske placering, størrelse og struktur, kulturbaggrund, retsbegreber og ideer, som gennem generationer har været holdt i hævd, økonomiske forhold og politiske tanker om

*Samarbejdet
mellem landene*

- ytringsfrihed, demokrati, lige ret, menneskeværd og social solidaritet.
- FN* 2.9 Det er baggrund for vort medlemskab af FN. Venstre ønsker FN styrket, så det bedre kan løse opgaven at være fredsbevarende og kontaktfremmende. Vi ønsker at arbejde henimod et internationalt retssamfund, og for at nå det mål, må den enkelte nationalstat have vilje til at afgive dele af sin suverænitet og bøje sig ind under fællesskabets retsregler.
- U-landene* 2.10 Gennem FN kan vi bidrage til løsningen af en af de største internationale opgaver i de kommende år: Udjævning af kløften mellem de rige og de fattige lande i verden. Hverken menneskeligt eller politisk er det en forsvarlig eller holdbar situation, at to trediedele af verdens befolkning skal nøjes med en sjettedel af verdens indkomst. På lige fod med andre velstående lande må vi deltage i det internationale samarbejde om bistand til udviklingslandene. Den direkte bistand bør ikke blot bestå af offentlige midler; også private danske investeringer bør fremmes. Al bistand til udviklingslandene må ske på sådanne vilkår, som disse lande kan acceptere. Danmark må arbejde for liberalisering af handelspolitikken overfor udviklingslandene, og der må ikke stilles politiske vilkår ved valget af de lande, hvortil bistand ydes.
- Europa* 2.11 I Europa er det europæiske fællesskab et stykke fredspolitik i sin oprindelse. Modsætninger mellem vesteuropæiske lande har to gange i dette århundredes første halvdel været baggrund for verdenskrige. En fremtidig krig mellem vesteuropæiske lande, der er delagtige i et tæt økonomisk, kulturelt, teknisk og politisk samarbejde, er utænkelig. Et omfattende europæisk fællesskab kan Danmark ikke stå udenfor, så sandt Danmark geografisk og kulturelt er en europæisk stat. Venstre har med styrke understreget, at det må være et mål for dansk politik, at Danmark bliver fuldgældigt medlem af de europæiske fællesskaber. Kultur, teknik, politik udvikler sig i samarbejde, ikke i isolation. Samarbejde betyder, at hver deltager yder og modtager, Danmark har også noget at yde til fællesskabet. Vi kan ikke være os selv nok, og betingelsen for, at vi kan være os selv er, at vi erkender det.
- Norden* 2.12 I Norden må samarbejdet øges. Hvor de nordiske landes interesser er fælles, har vi en langt større slagkraft i det fælles europæiske samarbejde og flere muligheder, end hvis vi optræder hvert nordisk land for sig. Det nordiske samarbej-
- 9

des fremtid findes inden for det europæiske fællesskab. Hvad enten det europæiske fællesskab former sig på den ene eller anden måde, hvad enten alle nordiske lande umiddelbart får samme status i fællesskabet eller ej, er et tæt nordisk samarbejde vigtigt og nyttigt.

- NATO* 2.13 Indenfor NATO's forsvarsfællesskab har Danmark en naturlig placering. Hermed bidrager vi til at værne medlemsstaternes sikkerhed og selvstændighed, og vi medvirker til afspænding og fred mellem landene. Danmark bør arbejde for, at NATO i sin videre udvikling stadigt klarere markerer sin karakter af et fællesskab af demokratier med de krav om respekt for menneskers ret og værdighed, som dette vil stille til de deltagende lande. Danmark må arbejde for en løsning af de europæiske sikkerhedsproblemer, bl. a. ved at virke for konkrete kontakter mellem landene i Øst og Vest med henblik på et bedre politisk klima.
- Forsvaret* 2.14 Vor deltagelse i NATO-fællesskabet betyder, at dansk forsvars styrke må opfylde såvel danske som fællesskabets krav. Den forsvarstekniske udvikling med kompliceret teknisk materiel og langvarig uddannelse af personel i forbindelse med det meget høje beredskabskrav, som Danmarks geografiske vilkår kræver, betyder, at dansk forsvar indenfor de praktiske og økonomiske muligheder i stigende omfang må bygge på kontraktansat mandskab. I det omfang værnepligten må opretholdes, må dens byrder fordeles ligeligt på alle borgere, og der må gøres mest muligt for at lette det indkaldte mandskabs vilkår. En udbygning af Hjemmeværnet vil være nødvendigt. Hvis udviklingen af lokalforsvar i fremtiden er hensigtsmæssig, bør Hjemmeværnet indgå som et led i dette system. Venstre tillægger en ændring af værnepligten efter disse retningslinier så væsentlige værdier, at den, om nødvendigt, gør en vis forøgelse af de økonomiske rammer berettiget.
- Målet for dansk udenrigspolitik* 2.15 Dansk udenrigs-, sikkerhed- og forsvarspolitik har som hovedmål at styrke fredsbestrebelse. Vi vil arbejde for dialog, åbenhed, frisind mellem landene, både østlige og vestlige og også dem, hvis styreform og retsprincipper afviger fra vore. En forudsætning for et virkeligt samarbejde er, at vi er os selv, og at det er et samarbejde mellem frie, selv-

stændige stater. Vi vender os mod diktatur og vold, vi vil bekæmpe voldelige overgreb mod enkelte mennesker, ufrihed, censur og tortur og anden krænkelse af elementære menneskerettigheder. Det er værdifuldt, at dansk politik udadtil bygger på et bredt politisk samarbejde mellem de større partier — et demokratisk lands politik overfor verden må bygge på bred folkelig forståelse og opbakning.

Økonomisk politik for et bedre samfund

Den økonomiske politiks mål

- 3.1 Et bedre samfund, med trivsel og velstand for landets borgere, er et væsentligt mål for al politisk stræben. Men begreber som menneskelig trivsel og velstand har en langt bredere og mere sammensat betydning i nutiden og fremtiden end i fortidens samfund. Dermed bliver også den politiske målsætning stadig mere sammensat og nuanceret, efterhånden som samfundets udvikling åbner nye muligheder.
- 3.2 Disse muligheder må virkeliggøres i et samspil mellem synspunkter fra den økonomiske politik og synspunkter fra andre dele af en fremskridtspolitik: Kulturpolitik, familiepolitik, socialpolitik, erhvervs- og arbejdsmarkedspolitik, uddannelses- og forskningspolitik, udenrigs- og markedspolitik o. s. v. Dette samspil har en gensidig virkning.
- 3.3 På den ene side er det en vigtig forudsætning for såvel samfundets udvikling som for den private sektors udvikling, at samfundet har et effektivt uddannelsessystem, et udbygget sundheds- og socialvæsen, et værn mod almene miljøskader, en øget forskning og formidling af forskningsresultater, en kraftigere udbygning af trafikfaciliteter m. v. Også ud fra økonomisk politiske synspunkter må der stilles krav om løsning af de offentlige opgaver på disse områder.
- 3.4 På den anden side er udformningen af den økonomiske politik i vidt omfang bestemmende for, hvilke opgaver der falder tilbage på de andre led i en samlet politik. De vilkår for produktionens frembringelse og den enkeltes økonomiske udfoldelse, som den økonomiske politik har en væsentlig indflydelse på, har ofte vidtrækkende konsekvenser for i hvilket omfang mennesker får behov for samfundets tilbud på de andre felter, og i hvilket omfang samfundet vil have mulighed for at imødekomme disse behov.
- 3.5 Et enkelt eksempel herpå er at sikre fuld beskæftigelse. Det er et selvstændigt mål for den økonomiske politik, fordi arbejdsløshed og frygten herfor er een af de alvorligste trusler mod menneskers trivsel. For den økonomiske politik må det tillige spille en rolle, at arbejdsløshed betyder spildte fremgangsmuligheder og lægger øgede byrder på andre led i en samlet politik, i dette tilfælde især socialpolitikken.

- 3.6 At styrke trivsel og velstand betyder, at den økonomiske politik stilles overfor en række afvejninger: I hvilket omfang skal vi afstå fra en øjeblikkelig behovstilfredsstillelse til fordel for en hastigere fremtidig trivsels- og velstandsforøgelse? I hvilket omfang skal vi afstå fra at anvende produktionsmidler, som vel kan øge vort materielle udkomme, men samtidig betyder en belastning af vore omgivelser, f. eks. gennem støj og forurening? Hvor meget af fremgangen i materielle muligheder skal komme individuelle anvendelsesmuligheder til gode — og hvor meget skal gå til løsning af fælles opgaver? Sådanne afvejninger må i fremtiden gøres til genstand for konkrete politiske afgørelser.
- 3.7 Hertil kommer, at det for en liberal politik må tillægges selvstændig betydning, at fremgangen også åbner videre valgmuligheder for den enkelte og for familien.
- 3.8 Det er et grundtræk i en liberal økonomisk politik, at man i videst muligt omfang bør lade markedets kræfter og den frie konkurrence regulere produktion og omsætning. Det økonomiske liv er et samspil mellem menneskers individuelle beslutninger om at arbejde, spare, investere og forbruge. Dette samspil foregår under konkurrencens vilkår med en enestående effektivitet. Den private ejendomsret er et nødvendigt led i denne mekanisme og må respekteres herudfra.
- 3.9 Konkurrencens rammer og grundlag tilrettelægges af samfundsmagten. Det er et hovedsynspunkt for liberal økonomisk tankegang, at de nødvendige indgreb ikke må slå selve markedsmekanismen i stykker. Forbud og påbud bør undgås og i stedet benyttes generelle foranstaltninger, som ikke går på tværs af markedsmekanismen, men indpasser sig deri. Det er liberal politik at dæmpe en prisstigning f. eks. ved at formindske efterspørgslen gennem kredit- og finanspolitiske midler. Det er derimod ikke liberal politik at forbyde prisstigninger på tværs af markedets kræfter.
- 3.10 En liberal økonomisk politik har den opgave at tilvejebringe en samfundsøkonomisk balance ved at styrke erhvervenes effektivitet og den private opsparing, samt holde det offentlige og private forbrug indenfor sådanne grænser, at de nødvendige investeringer videst muligt kan dækkes ved det danske samfunds egen opsparing, samt at fremme afsætningsmulighederne for dansk eksport gennem handelspolitiske foranstaltninger og markedspolitisk samarbejde, så der skabes ligevægt på betalingsbalancen overfor udlandet.
- Den frie konkurrence*
- Styrke erhvervenes effektivitet*

- 3.11 *Udbygge uddannelsesmulighederne* En liberal økonomisk politik, der vil fremme trivsel og velstand, må udbygge uddannelsesmulighederne og produktionsapparatet i form af viden, jord, bygninger, maskiner, transportmidler m. v. i nær tilknytning til en vidtgående international arbejdsdeling og specialisering. På denne baggrund skal fremhæves nogle punkter, som man ud fra økonomisk-politiske hensyn i særlig grad må tillægge vægt i de kommende år.
- 3.12 I uddannelsessystemet må målet være, at den enkelte altid kan opnå den uddannelse, der sikrer ham og hende en plads i produktionen, som svarer til evner, interesser og vilje til indsats. I et samfund under hastig udvikling stilles der krav om et bredt register af tilbud om omskoling og supplerende uddannelse på en sådan måde, at det undgås, at den teknologiske udvikling skaber arbejdsløshed. Hertil kommer en aktiv social- og arbejdsmarkedspolitik og nedbrydning af organisatoriske og andre skranker, der hæmmer bevægeligheden på arbejdsmarkedet.
- 3.13 *Den frivillige opsparing* Den frivillige opsparing må fremmes for at skabe grundlag for investeringerne. Det kan bl. a. ske ved krav om større egenkapital ved anskaffelser af varige forbrugsgoder, ændret aktionærbeskatning så flere interesserer i erhvervslivets udbygning og effektivitet og øget forbrugsbeskatning fremfor indkomstskat. Det bør overvejes, om formueskatten helt kan afløses af en beskatning af egentlig værditilvækst. Inflationen har været til stor skade for den frivillige opsparing. Derfor bør man — udover bekæmpelse af inflationen — skabe muligheder for ordninger, der på et bredt grundlag kan tilbyde spareren sikkerhed mod inflationens generelle udhuling af det opsparedes værdi.
- 3.14 I erhvervslivet afgøres investeringernes placering ud fra virksomhedernes egen vurdering af fremtidsudsigterne. I det offentlige er prioriteringen vanskeligere, fordi hensynet til rentabilitet ikke på alle områder gør sig gældende på samme måde. De store investeringsopgaver kræver en langsigtet planlægning. De områder af den offentlige virksomhed, der kan indpasses i privat-økonomiske rammer, bør varetages efter forretningsmæssige principper, og så vidt muligt drives som selvfinansierende virksomheder indenfor de samfundsøkonomisk bestemte rammer.
- 3.15 Det private initiativ må have de bedst mulige vilkår i det moderne samfund. Det kan ikke opnås ved at undlade enhver

*Det private
initiativ*

form for offentlig indgriben. Det offentliges planlægning skal medvirke til, at de private dispositioner bliver hensigtsmæssige også udfra samfunds- og helhedshensyn og til, at den enkelte kan disponere på det sikrest mulige grundlag. Planlægningen må foregå på en sådan måde, at løbende tilpasninger til udviklingen kan foregå uden at slå de principielle retningslinier og målsætninger i stykker.

3.16
*Indkomst-
udvikling og
samfundsøkon-
omisk balance*

Lønniveauet er en væsentlig del af produktionens omkostninger og har stor indflydelse på konkurrenceevnen overfor udlandet. Udviklingen har medført inflatoriske stigninger i de nominelle indkomster, som ikke modsvares af fremskridt i produktiviteten, og som gør det svært at opnå ligevægt på betalingsbalancen. Samfundsøkonomisk balance forudsætter, at lønudviklingen står i et passende forhold til stigningen i erhvervslivets produktionseffektivitet. Konflikten mellem indkomstudvikling og samfundsøkonomisk balance må søges løst, og i denne forbindelse kan bl. a. peges på følgende muligheder:

3.17 1) Regeringens og folketingets medansvar for beskæftigelsen følges op af et direkte medansvar for den generelle udvikling i pengeindkomsterne. Regering og folketing tilkendegiver forud for almindelige overenskomstforhandlinger, hvad de anser for samfundsøkonomisk forsvarlige rammer for organisationernes aftaler, og evt. med hvilke lovmæssige foranstaltninger, man vil sikre disse rammer overholdt.

3.18 2) Det offentlige går forrest i lønforhandlingerne og bliver derved retningsgivende for lønninger og indkomster i det øvrige samfund.

3.19 3) I sammenhæng med medansvaret for den almindelige indkomstudvikling bør man stile mod, at der sikres medarbejderne i en virksomhed rimelig andel i overskud udover det ved indkomstfastsættelsen forventelige, evt. i form af indflydelsesgivende indskud i virksomheden. En sådan andel bør være den enkelte medarbejders direkte ejendom. Indflydelsen må være medarbejderens og ikke organisationernes.

3.20 4) Den automatiske pristalsregulering afløses af andre ordninger, som sikrer lønmodtagernes andel i velstandsstigningen uden inflationsfremmende, konkurrence- og beskæftigelsestruende virkninger.

3.21 5) Lavindkomstproblemet, hvortil bl. a. adskillige kvindelønninger hører, søges løst gennem en aktiv arbejdsmarkeds-

politik med øgede muligheder for efteruddannelse og omskoling, og om nødvendigt ved lov sikret større bevægelighed på arbejdsmarkedet både fagligt og geografisk og i udformningen af f. eks. skattepolitikken. I tilfælde, hvor disse midler er utilstrækkelige, kan der være behov for offentlige støtteforanstaltninger af socialpolitisk karakter.

3.22
Skattepolitik

Indkomstpolitikkenes hidtidige svigten har lagt større byrder på finans- og pengepolitikken end ønskeligt og ellers fornødent. Derfor er skatterne blevet større end ellers nødvendigt, og derfor spiller skattemæssige overvejelser en alt for stor rolle i den enkelte borgers tilværelse. En skats indflydelse på borgernes initiativ, produktivitet og opsparing, samt dens direkte og indirekte påvirkning af omkostningsniveauet er særdeles vigtige problemer. I et forbrugersamfund er det naturligt, at en betydelig del af den samlede beskatning hviler på forbruget, direkte eller indirekte, fremfor på initiativ, produktion og opsparing, og der må teknisk findes muligheder for at sikre de sociale hensyn, som ved indkomstbeskatningen varetages gennem personfradrag og progressionen.

3.23 Afviklingen af sambeskatningen må videreføres, princippet om lige skat af lige indkomst må gennemføres. Beskatningen må være ens, uanset om indkomsten opgøres år for år eller opsamles over en længere periode, om den fremkommer løbende eller som reel værditilvækst, om den hidrører fra økonomisk indsats af den ene eller anden art, og om den indtjenes via et aktieselskab eller via andre virksomhedsformer.

3.24 Til lige skat af lige indkomst og til skat efter evne hører også en effektiv indsats mod skattesnyderi. Forenkling af skattelovgivningen, udvikling og anvendelse af tekniske kontrolmetoder og flytning af beskatning fra indkomst til forbrug er nogle af de midler, der bør sættes ind mod skatteunddragelse.

3.25 På vej frem imod år 2000 er vi inde i en hastig udvikling på alle områder, der påvirkes af moderne teknik. Det er en hovedopgave for den politiske stræben at sørge for, at samfundets øvrige struktur og de offentlige organers indsats ikke stivner i gamle former, men tilpasses efter de forandringer, som teknikken fører med sig. Netop i en sådan periode med stærke forandringer viser en liberal økonomisk politik i særlig grad sin styrke.

Erhvervspolitik for et bedre samfund

4.1 Et bedre samfund er et samfund, hvor folkestyret fastlægger rammer og vilkår for individers, gruppers og organisationers frie udfoldelse, alene med fællesskabets vitale interesser og alles tilsvarende ret til udfoldelse for øje. Et bedre samfund stiller krav til lovgivningens rammer for erhvervsudøvelsen og til det offentliges løsning af sin del af opgaverne, for at erhvervene kan fungere tilfredsstillende. Det betyder krav til en tidssvarende erhvervspolitik.

4.2 Private erhverv virker bedst under konkurrencens og det frie markeds styring. Denne mekanisme er de private erhvervs styrke, fordi de videste valgmuligheder for det enkelte menneske og for det enkelte arbejdsfællesskab her forenes med produktionens smidige tilpasning til nye udviklingsmuligheder og den mest effektive anvendelse af samfundets ressourcer også til det fælles bedste.

4.3 Statsdirigering af de private erhverv må principielt afvises, og opgaver i samfundet, som hensigtsmæssigt kan løses under markedets og konkurrencens styring, altså af private virksomheder, bør ikke overtages af offentlige organer. Også for løsningen af en række offentlige opgaver kan markedslignende styringsmekanismer etableres til fremme af decentralisering, rationalisering og effektivitet, så det offentlige kan give den private sektor en hurtig, effektiv og tidssvarende betjening, f. eks. i den offentlige administration.

I tilknytning til disse synspunkter skal nogle specielle erhvervspolitiske problemer fremdrages.

4.4 *Kapitaltilgangen må sikres* 1) I sammenhæng med den generelle økonomiske politik skal erhvervenes fornødne kapitaltilgang sikres. Opsparing til investering i erhvervslivet må fremmes, og det er en samfundsinteresse, at flest muligt bliver medejere af danske virksomheder. Derfor må væsentlige skranker for aktiebesiddelsens udbredelse fjernes, der må være større åbenhed i beregnings- og regnskabsaflæggelsen, og dobbeltbeskatningen af aktieudbytte må afvikles.

4.5 2) Forskning, formidling og omsætning af forskningsresultater og teknologiske fremskridt, produktudvikling m. v. må

*Forskningen
må styrkes*

have gode vilkår til gavn for det moderne samfunds og erhvervslivets udvikling. Der må skabes gensidig forståelse og samarbejde mellem offentlig og privat forskning om udvikling og projektering af nye produkter, produktionsmetoder, anlæg og lignende med fremtidig dansk produktion og eksport for øje. Også f. eks. i forureningsbekæmpelsen må et samarbejde mellem forskning og produktion fremmes.

4.6
*Arbejdsformidling og
uddannelse*

3) Et smidigt og effektivt uddannelsessystem må være baggrund for hurtige erhvervsmæssige tilpasninger. Det offentlige bidrag hertil er en aktiv og vågen arbejdsformidling og et uddannelsessystem, som i tide og i fornødent omfang kan tilbyde mennesker de fornødne kvalifikationer på de nye felter.

4.7
Egnsudvikling

4) Til fremme af en mere balanceret og hensigtsmæssig geografisk erhvervsudvikling må der skabes bedre offentlige faciliteter i de dele af landet, der hidtil har været forfordelt i denne henseende. Her vil direkte offentlig indsats for egnsudviklingen være påkrævet.

4.8
Forbrugeroplysning

5) Det er i den vellejede virksomheds interesse og fremmende for samfundets velstand, at der gøres en øget indsats for forbrugeroplysning. Indenfor service- og tjenesteydelse-nes område bør det offentlige i fornødent omfang medvirke til etablering af ordninger, som effektivt sikrer og håndhæver rimelige kvalitetsnormer.

4.9
*Det offentliges
forpligtelser*

6) Det offentlige bør selv gå i spidsen med hensyn til åbenhed og forbrugerhensyn omkring sine „leverancer“ til erhvervene. Dette bør også gælde den fysiske planlægning og udbygningen af offentlige faciliteter, hvis rammer for den videre erhvervsudvikling tidligst muligt bør lægges åbent frem for erhverv og offentlighed. Dette gælder også normer, tekniske og administrative krav, herunder f. eks. krav med hensyn til forureningsbekæmpelse.

4.10
De ansatte

7) De kommende års aftagende nettotilgang til arbejdsstyrken gør det særlig nødvendigt, at det offentlige medvirker til, at nye eller ekspanderende produktioner og virksomheder kan opnå den fornødne tilgang af medarbejdere, kvantitativt og kvalitativt. Det offentlige må bl. a. gennem rationalisering sikre, at dets funktioner udføres uden unødigt personaleforbrug, og at der ikke pålægges virksomhederne unødigt og ar-

bejdskrævende administrationsbesvær. Gennem en aktiv arbejdsmarkeds- og omskolingspolitik må det offentlige bidrage til øget bevægelighed fagligt og geografisk og herunder åbne mulighed for kvinder, som ønsker at vende tilbage til erhvervsmæssig beskæftigelse. Gennem udbygning af daginstitutioner for børn må det bidrage til, at forældre ikke afskæres fra erhvervsmæssig beskæftigelse af mangel på børnehavpladser m. v. Gennem deltidsbeskæftigelse og skånestillinger for ældre, handicappede eller andre må det medvirke til et smidigt arbejdsmarked. Gennem en stabil og langsigtet politik må problemerne omkring gæstearbejdernes sociale, faglige og boligmæssige problemer løses. Der må arbejdes på øget tryghed ved opsigelsesvarsler o. l., og ved opsigelse må man sigte på mulighed for uddannelse til næste stilling.

Turisme 4.11 8) Turisterhvervet bør anerkendes og sikres vilkår på linie med andre store og valutaskabende erhverv. Det offentlige bør fremme etableringen af effektive samlede markedsfø-
ringsorganer såvel udadtil som indadtil. Styrkelse af turist-
erhvervet kan flere steder — også i Grønland — blive et vigtig
led i egnsudviklingen.

Landbrug 4.12 9) Landbrugets produktion og eksport — af stor betydning
for landets valutaindtjening — sker med indsats af en stadig
mindre befolkningsandel. Der må — med hensyntagen til
landets markedspolitiske placering — føres en konsekvent og
aktiv landbrugspolitik, der kan sikre dels landbrugets bidrag
til nationalproduktet og dels et sådant tilpasningstempo, at
menneskelige, sociale og trivselsmæssige hensyn tilgodeses.
Eksisterende hindringer for hensigtsmæssig anvendelse af
kapital, arbejdskraft og ny teknologi må fjernes ud fra en
fordomsfri vurdering af ejendoms- og driftsformer. Den en-
kelte landbruger skal selv afgøre sine fremtidige muligheder
for specialiseret animalsk produktion eller kombineret plante-
og husdyrproduktion. Udviklingen i retning af færre bedrif-
ter vil kræve udbygning af eksisterende brug, som kapital-
marked og rentepolitik må tage hensyn til. Uddannelses- og
etableringsmuligheder må fremmes, så landmanden kan gøre
sin indsats i et selvhjulpent erhverv. Erhvervets internationale
konkurrenceevne må sikres og dets fortsatte placering som en
af bærepillerne i landets økonomi anerkendes.

4.13
*Trivsel på
arbejdspladsen*

10) Erhvervslivet og samfundet kan ikke være tjent med kun at bygge på initiativer, ideer og positivt medarbejderskab hos et stadigt snævrere fåtal eller kun at sætte virkeliggørelsen af en meningsfyldt arbejdstilværelse som mål for et fåtal. Hensynet til menneskelig trivsel må få øget vægt i hverdagens dispositioner, og der må åbnes muligheder, der kan bringe afgørelserne ind i den enkelte virksomheds nære fællesskab ud fra den liberale holdning, at afgørelser placeres nærmest muligt det enkelte menneske. Spørgsmål, der kan inddrages under f. eks. et virksomhedsnavn er afskedigelser, reglementariske bestemmelser, kontrolforanstaltninger, arbejdsforhold og -omgivelser, principper for personalepolitik, lønsystemer, den daglige arbejdstid, ferietilrettelæggelse, uddannelses- og velfærdsforanstaltninger m. v. Det er vigtigt, at indflydelse i kraft af f. eks. opsamlet udbytteandel eller andre former for medarbejderaktier udøves af medarbejderne på den pågældende virksomhed og ikke overlades til centrale organer.

4.14 Herudover bør der søges former, der inden for den enkelte større virksomhed inddrager alle medarbejdergrupper i de målsættende beslutningsprocesser. Derved kan man styrke det enkelte arbejdsfællesskabs muligheder for selv at træffe de afgørelser, som en trivselsrettet virksomhedspolitik forudsætter. Samtidigt er det et alternativ til en udvikling, der centraliserer afgørelserne og umyndiggør det enkelte arbejdsfællesskab og dets deltagere.

Fysisk planlægning for et bedre samfund

5.1 Et bedre samfund er et samfund, der sikrer alle del i frem-skridtssamfundets voksende muligheder og ikke giver det for-ældede bedre muligheder end det nye. Fysisk planlægning er et redskab for vore politiske målsætninger, for vore ønsker og krav til det landskab, de boligområder og de omgivelser, vi og vore børn skal leve fremtiden i. Vore omgivelser er produkter af fortidens muligheder. Nutiden og fremtiden by-der os andre muligheder, og udviklingen vil forandre tilvæ-relsen. Bevidst målsætning og planlægning skal bidrage til, at forandring betyder forbedring.

5.2
Bolig og miljø

En langsigtet boligpolitik skal hente sin målsætning i fa-milie- og kulturpolitikken og sine muligheder i den tekniske og økonomiske udvikling. En fremadrettet boligpolitik hæn-ger nøje sammen med den fysiske planlægning, fordi trivsels-samfundet ikke vil nøjes med at vurdere boligen som en iso-leret enhed, men vil lægge vægt på dens samspil med et bo-ligkvarter og dets servicetilbud, med udfoldelsesmuligheder, med sunde omgivelser, det vil sige boligen og dens miljø. Det er vigtigt, at rammerne for fremtidens boligudvikling lægges så vide, at de giver mennesker så brede muligheder som gør liget for selv at vælge og forme deres tilværelse — bolig-mønstret skal ikke kun rumme den tilværelsesform, som nutidens flertal har valgt. De store tætbyggede bysamfund bør ikke udvikles yderligere, men vægten må i stigende grad lægges på opbygning af mindre bysamfund som en slags mo-derne landsbyer. En udvikling i denne retning begunstiges af erhvervsudviklingen og udviklingen af samfærdsmidler. I de store byområder må der planlægges for genanvendelsen af de arealer, der fremkommer, efterhånden som den nu-værende bebyggelse forældes og saneres, så også disse områ-deres beboere kan få øget trivsel. Der må findes en effektiv løsning af de grønlandske boligproblemer.

5.3
Forurening

Vore omgivelser er den fysiske planlægnings hovedsigte. Derfor er bekæmpelse af forurening et centralt problem deri. På længere sigt er det ikke blot et spørgsmål om affald fra menneskelige samfund, men et spørgsmål om, hvordan vi vælger blandt den teknologiske udviklings mangfoldige til-

bud af produktionsmetoder, hvordan vi behandler de naturlige hjælpemidler, som er en forudsætning for menneskets liv, og hvordan vi udnytter naturen i menneskets tjeneste. Bekæmpelsen af forureningen må fremmes gennem internationale aftaler, gennem lovgivning om begrænsning og forbud i det enkelte land og gennem hensigtsmæssig udformning af konkurrencens rammer og vilkår, uanset om det efterhånden medfører en fordyrelse af traditionel industriel virksomhed.

- 5.4 Luftens forurening stammer hovedsageligt fra forbrændingen af kul og olier til industri, boligopvarmning og transport. Der bør fastsættes regler for brændstoffets sammensætning og anvendelse, der begrænser forureningen fra de traditionelle metoder til fremstilling af kraft og varme, og der bør stilles tilsvarende forureningsbegrænsende krav til trafikken. Overgangen til elektricitet ved atomkraft bør fremskyndes. Forureningen af søer, vandløb og kyster stammer hovedsageligt fra de store, tætbefolkede byområder og deres industrier. Sådanne byområder bør ikke yderligere udbygges, og der må ikke opstå nye store bysamfund med tilsvarende ulemper.
- 5.5 Forureningen af jorden må medføre, at man intensiverer den forskning, der kan kontrollere anvendelsen af kemiske midler til bekæmpelse af plantesygdomme og skadedyr, så deres benyttelse ikke rummer fare for sundheden eller naturens balance.
- 5.6 Støjforureningen skyldes de store bysamfund og den hastige industrielle udvikling. Også her må bekæmpelsen varetages af det enkelte land gennem planlægningen af nye bysamfund og ved at fremme ny tekniks anvendelse gennem stigende krav til den gamle teknik, uanset de fordyrelser, dette måtte medføre på kort sigt. Kravene til det gamle skal ikke være ringere end det, det nye kan opfylde.
- 5.7 Den mere langsigtede bekæmpelse af forureningen må foregå som et internationalt samarbejde. Man kan imidlertid ikke begrænse de udviklede landes muligheder for selv at øge deres levestandard og velfærd ved at hindre dem i at anvende de fremgangsmåder, som de udviklede lande selv har benyttet for at skabe deres udvikling. Det bliver derfor i særlig grad de udviklede lande, der må enes om i egen og de udviklede landes interesse at give afkald på den del af deres konkurrencedygtighed, som skyldes den hensynsløse udnyttelse af naturens hjælpemidler. Der må gradvis stilles skær-

Frem mod år 2000 : oplæg til program for Venstre

pede krav både til den erhvervsmæssige udnyttelse af naturen og til, hvorledes bysamfundenes affaldsprodukter genindvindes og ledes tilbage til naturen. Danmark må virke for dette i internationale organisationer og ved selv at indrette sit erhvervsliv og planlægning i overensstemmelse hermed.

Kulturpolitik for et bedre samfund

- Rammer
sprænges*
- 6.1 Et bedre samfund er et samfund, der placerer kulturpolitikken centralt. Udviklingen har sprængt kulturbegrebets snævre rammer, uanset om disse rammer har været sat af stikord som kirke, skole, kunst, af definitioner som, at kultur er vaner, eller at kultur er opbrud fra vaner, eller er sondringer mellem fin- og massekultur. Vi oplever nu en skærpelse af de ideologiske modsætninger og står derfor overfor faren for, at de vil løbe ud i uartikulerede modsætninger.
- Den liberale idé*
- 6.2 Den liberale idé rummer den åndelige holdning, der også frem mod år 2000 kan bære en kulturpolitik. At ville sikre den åndelige friheds ubegrænsede totalitet er en ideologi, der rummer en åbenlys svaghed, som netop er styrken: Da den er opstået i kamp mod absolutismen, tilbyder den ikke en og kun en sand lære, hvorved mennesket kan frelses. Derved er den med sin karakter af tradition fremfor af system måske den eneste idésamling, der kan hindre, at modsætningen mellem det teknokratiske og menneskelige bliver en realitet. Kun gennem de liberale ideer kan samfundet fortsat holdes i en liberal tilstand, fordi de betragter friheden som en fællesejendom med de begrænsninger, dette medfører.
- 6.3 Loven bliver her frihedens grænse og sikrer en regulering af modsætninger mellem individuelle og almene interesser. Den gør statsmagten til garant for, at friheden ikke bliver et monopol for de stærkeste.
- 6.4 Igen står vi med den svaghed ved de liberale ideer, der er deres egentlige styrke: den magt, vi afgiver til at sætte grænser for friheden for at opnå retssamfundets tryghed og sikkerhed, må vi bestandig betragte med skepsis, fordi magten i sin tendens altid er totalitær. Et led i en liberal kulturpolitik må derfor være en bestandig selvransagelse og løbende reformindsats overfor retssamfundets virke. Modsætningen mellem individuelle og almene interesser kommer skarpest til udtryk dér, hvor frihedens grænser sættes af frihedsberøvelsen, og de løbende reformbehov er derfor på dette område en kulturpolitisk målsætning med høj prioritet.

- 6.5 *Informationsret* Ytringsfriheden har en fremskudt plads blandt borgernes frihedsrettigheder. Den må udbygges til en sikring af den enkelte borgers informationsret, retten til at vide, hvad der sker ikke blot i folkestyrets organer, men også i bredere forstand. Informationsrettens udbygning er en nødvendig forudsætning for, at en dybtgående demokratiserings- og decentraliseringsproces kan gennemføres. Derfor må den teknologiske udviklings muligheder for det personlige valg mellem massemedier søges fremmet mest muligt. Monopoler, som ikke længere har den tekniske nødvendighed, bør afskaffes. Der må sigtes mod en kvalitativ forbedret informationsformidling, der i indhold, form og valg af medie tilstræber, at informationen når sit mål.
- 6.6 *Kommunikation* For et samfund i hastig forandring er kommunikationsproblemet løsning en forudsætning for, at fremskridt kan tages i brug i takt med, at de skabes. At sikre informationsretten er derfor en væsentlig forudsætning for samfundets kulturelle udvikling i videste forstand. Hurtig information om og formidling af ny viden er en uomtvistelig velstandsfremmende indsats, men også den trivselsfremmende side af kommunikationsproblemet må med. Den består først og fremmest i muligheden for, at borgerne kan reagere på information, kan debattere den og kan yde bidrag til dens videre uddybning og belysning. Informationsretten er derfor kun sikret, når informationspligten er ledsaget af den størst mulige faktiske adgang for borgerne til personligt i skrift og tale at bruge ytringsfriheden.
- 6.7 *Det offentliges støtte* På hele det kulturpolitiske felt rejser sig spørgsmålet om det offentlige økonomiske støtte. Hovedproblemet er her at sikre uafhængighed og mangfoldighed på de områder, der støttes af det offentlige. Decentraliseringen vil i stigende grad medføre, at de kommunale forpligtelser får samme vægt som de statslige. Men lige så væsentligt bliver det at sikre, at offentlig støtte ikke sinker nødvendige strukturforandringer, der må præge kulturlivet såvel som samfundets øvrige liv. Opgaven i de kommende år bliver derfor at sikre strukturforandringerne, uden at de virker som overgreb på mangfoldigheden, at sørge for at det forældede ikke får bedre vilkår end det nye.
- 6.8 Gennem uddannelsespolitikken må den almindelige borger sikres forudsætninger for at vælge sig kunstneriske interes-

ser. De professionelle kunstneriske uddannelser må sikres samme niveau som alle andre uddannelser. Investeringspolitikken i kunstnerisk produktion er principielt omend ikke endeligt fastlagt gennem statens kunstfond, hvis virksomhed må søges yderligere decentraliseret, i højere grad samlet om støtten til værket og i videre omfang supplerende foranstaltninger, der kan nedbryde det kunstige skel mellem klassiske og nye kunstneriske udtryksformer, mellem skabende og udøvende kunst.

6.9 *Decentralisering* Er således skabelsen af og uddannelsen til kunsten anerkendt som en nødvendig bestanddel af kulturpolitikken, opstår nødvendigheden af at praktisere samfundets almene decentraliseringsbestrebelse med hensyn til adgangen til kulturgoderne og mulighederne for, at den enkelte kan udfolde sig kulturelt efter eget valg. At skabe fysiske rammer for kulturel udfoldelse er en samfundsopgave, der med en fast forankring i lokale udspil og initiativer må løses af fællesskabet, det være sig staten, amtskommunen eller primærkommunen. Den tradition, Venstre står for gennem en statslig støttepolitik til fri- og højskoler ubetinget af statslig indblanding i disse kulturrammers indhold, er politisk arvegods, hvis værdi uantastet står i pari. Traditionens livsduelighed vil frem mod år 2000 vise sig i princippet anvendelighed overfor de nye rammer, som kulturstrømningerne vil skabe indhold i. Også her må det gælde, at det nye ikke skal stilles ringere end det gamle.

6.10 *Styrke i mangfoldigheden* Den liberale tanke, der har sin styrke i mangfoldigheden og tør stille mennesket frit overfor valget mellem dets muligheder, og hvorefter den enkelte med frisind vil respektere medmenneskets valg uden derfor at opgive sit eget, har alene af alle politiske ideer kraft til at modstå presset fra doktrinære ensretningstendenser, der postulerer de absolutte sandheders frelsthed. Kun i den åndelige friheds verden vil den enkelte kunne søge sine sandheder og udfolde sine muligheder i samvær og samspil, i fællesskab og modsætning, i frisindet åbenhed overfor og sammen med andre.

Familiepolitik for et bedre samfund

- 7.1 Et bedre samfund er et samfund med respekt for menneskers lige rettigheder, forpligtelser og værdighed. Ikke blot i de vestlige samfund, men i næsten alle kendte kulturer har familien som social og kulturel gruppedannelse været central og bærende gennem årtusinder.
- 7.2 Venstre ønsker gennem familiepolitikken at skabe muligheder for familiens fortsatte trivsel på en ny tids vilkår.
- 7.3 Familiens funktioner, dens opgaver overfor dens egne medlemmer og det omgivende samfund, familiens ydre vilkår for at løse disse opgaver og de enkelte familiemedlemmers holdning overfor familiefællesskabet er gennem tiderne stadig ændret.
- Barnet* 7.4 Fremtidens familiepolitik må betragte barnet som et selvstændigt individ, der har krav på, at samfundet beskytter dets rettigheder, uanset hvilken familieform det vokser op i. Barnets ret til materielt underhold må fastlægges således, at familiedannelsen kan ske i overensstemmelse med forældrenes ønsker. Barnets ret til trivsel, tryghed og udfoldelsesmuligheder kræver særlig hensyntagen til barnets behov, derfor må fremtidens boliger, boligområder, institutionsudbygning, trafiklinier, skolevæsen og øvrige servicebetjening herunder kontor- og butiksåbningstider i stadig stigende grad udformes også med barnets behov for øje.
- 7.5 Barnets ret til at være ønsket stiller krav til oplysning om og reelle muligheder for familieplanlægning.
- Ægteskabet* 7.6 Samfundets familiepolitiske regler må udformes, så de både respekterer det retsgrundlag, mennesker hidtil har bygget deres tilværelse på og imødekommer behovene hos dem, der i fremtiden skal vælge og forme deres tilværelse udfra deres egen tids erfaringsæt. Derfor kan ægteskabslovgivningen ikke ændres afgørende med tilbagevirkende kraft for allerede eksisterende ægteskaber, men den kan udformes for nye ægteskaber på grundlag af særlig den social- og uddannelses-

- politiske udvikling. Denne udvikling kræver navnlig en tilpasning af reglerne om den gensidige forsørgelsespligt, såfremt ægteskabet opløses ved separation eller skilsmisse og af mulighederne for inden for ægteskabslovens rammer at indgå individuelle aftaler om forsørgelses- og formueforhold under og efter ægteskabet.
- 7.7 Parter, som indgår ægteskab, må fortsat respekteres som selvstændige individer både skattemæssigt og ved udbygningen af de offentlige pensioner.
- Lige ret* 7.8 Ægteskabslovgivningen, ligeretsprincipper bør i det hele følges op i praksis og gælde som de overordnede for anden lovgivning.
- 7.9 Derfor må også uddannelsessituationens største skævhed, kønsuligheden, rettes op, så der skabes lige vilkår for begge køn til at bruge samfundets uddannelses- og erhvervstilbud.
- 7.10 Det offentlige må gå aktivt ind for en virkeliggørelse af princippet om lige løn for lige arbejde og sikre, at der ikke udøves kønsdiskrimination ved antagelse til bedre lønnet arbejde eller stilling.
- Familiepolitikkens opgave* 7.11 Familiepolitikken kan ikke afgrænses det offentliges virke på andre felter, hverken i forhold til almen trivselspolitik overfor det enkelte menneske i og udenfor et familiefællesskab eller i forhold til uddannelsespolitik, kultur, milieu og boligpolitik, økonomisk politik, erhvervs-, social- og arbejdsmarkedspolitik. Tværtimod er det vigtigt, at familiepolitikken præger samfundets beslutninger på disse andre områder.
- 7.12 Familiepolitikken opgave er at fremme menneskers forudsætninger for at deltage i et familiefællesskab på fremtidens vilkår og med respekt for den enkelte og for den enkelte families videst mulige ret til selv at vælge og forme sin tilværelse.

Socialpolitik for et bedre samfund

- 8.1 Et bedre samfund er et tryggere samfund. Venstre vil bekæmpe „det kolde samfund“ og sætte et menneske- og trivsels-samfund i stedet. Socialreformen, der skal gennemføres i de nærmeste år efter de hovedlinier, Venstre har fremlagt, skal skabe et nyt grundlag for en aktiv socialpolitik og for videre sociale forbedringer. Det skal være en gennemgribende administrationsreform, som skal benytte de muligheder, de nye amtskommunale og kommunale enheder frembyder, dels til en decentralisering af en række funktioner, d. v. s. udflytning fra stats- og centralforvaltning, dels til indenfor de nye kommunale enheder at samle en række funktioner. Socialreformen skal gøre det sociale apparat mere overskueligt for den borger, der får brug for at søge dets bistand. Den skal sikre, at der bliver et sted, hvor der er et samlet ansvar, et helhedsansvar for en helhedsbehandling af den enkelte borgers eller families sag.
- 8.2 Socialreformen skal omfatte en dagpengereform og ajourføre principperne for de sociale ydelser og deres finansiering med sigte på øget social tryghed for hele befolkningen. Den skal sikre større sammenhæng i det sociale sikkerhedsnet og fjerne en række opdelinger og skranker, som havde rod i tidligere samfundsforhold. Socialreformen skal gøre det sociale apparat fremadrettet ved en klarere og mere sammenhængende placering af ansvaret for dets styrelse og ikke mindst for planlægningen og prioriteringen af dets videre udbygning i takt med fremtidens muligheder, så der sikres effektiv og hensigtsmæssig anvendelse af de midler, der vil være til rådighed for det samlede sociale apparat.
- 8.3 Socialpolitikken skal forebygge, at sociale skader indtræder og hindre det uafvendelige. Det kræver en sammenhæng med andre dele af en aktiv og trivselsrettet politik. Det gælder den økonomiske politiks muligheder for at præge beskæftigelsessituationen, det gælder den fysiske planlægning, uddannelsen, boligpolitikken o. v. s. Ved et samspil om forebyggelsen kan sociale belastninger reduceres.
- 8.4 Socialpolitikken skal hindre, at kortvarige og ukomplicerede sociale trangstilfælde udløser en kædereaktion. Det stil-

*Forebygge,
hindre
kædereaktioner*

ler krav til det sociale apparat om hurtig, tilstrækkelig, smidig og koordineret indsats og om en holdning overfor klienten, som ikke afholder denne fra i tide at søge kontakt med de sociale organer. Det kræver, at den offentlige arbejdsformidling på det lokale og det regionale plan efterhånden bliver et integreret led i det sociale apparat.

8.5
*Aktiv service
og omsorg*

Socialpolitikken service- og tjenesteydelser vil få voksende betydning. Det skærper kravene til, at disse ydelser kan virke sammen med de kontante ydelser i en helheds- og familiebehandling. Det drejer sig om ydelser som erhvervs-, familie- og anden vejledning, behandling, revalidering, arbejdsformidling, omskolingstilbud, omsorgsforanstaltninger og hjemmehjælp, pleje- og institutionsmuligheder o. s. v. Det er nødvendigt, når et trivselsmål også skal realiseres for de ældre og for mange af de svagest stillede grupper i samfundet. De mere servicebetonede ydelser stiller større krav til en langsigtet planlægning, herunder en tilpasning af personaleuddannelsen.

8.6
*Sikkerhedsnet
i et samfund
under udvikling*

Socialpolitikken har en vigtig opgave som sikkerhedsnet i et samfund under udvikling. På stadigt flere områder kommer den teknologiske og strukturelle udvikling til udtryk i, at en uddannelses „levetid“ er blevet kortere end et menneskes normale spænd af erhvervsaktive år. For de mennesker, hvis hidtidige eksistensgrundlag smuldrer bort under denne udvikling, må der åbnes nye døre til en tilværelse som aktive medborgere. Det kræver nedbrydning af fortidige skranker gennem et bredt register af supplerende uddannelser, op- og omskolingstilbud m. v. Socialpolitikken bør udvides med en omstillingsydelse, således at borgeren „på vej til næste job“ er økonomisk sikret. De nuværende funktionærregler bør underbygges af en risikoudligning mellem arbejdsgivere i nær tilknytning til en almindelig social dagpengesikring for hele befolkningen, indenfor visse rammer tilpasset den enkeltes hidtidige indkomst. I den teknologiske og strukturelle udvikling må det ikke overses, at retten til at vælge erhverv og beskæftigelse og retten til at skifte arbejdsplads og -fællesskab er fundamentale faktorer for et menneskes trivsel.

8.7
Socialpolitikken må sikre en udbygning, både i kapacitet og i standard, af en lang række sociale institutioner indenfor områder som særforsorg, åndssvageforsorg, plejehjem, børneinstitutioner m. v. Det stiller store krav til samfundsinveste-

8.8
*Væk fra det
kolde samfund*

ringer, men her kan socialpolitikken yde et umiddelbart bidrag til et menneske- og trivselssamfund. Udbygningen er et nøgleproblem, når det gælder at sikre nogle af de vanskeligt stillede grupper i vort samfund del i en trivselsfremgang.

Vi bør nå dertil, at ingen skal kunne føle, at menneskelig værdighed deponeres ved indgangen til nogle af samfundets institutioner, det være sig tryghedskontorer, hospitaler, plejehjem o. s. v. Der er sket en betydelig udvikling i de senere år, men på alt for mange punkter er vort nuværende samfund „det kolde samfund“. At bekæmpe „det kolde samfund“ og omdanne det til et menneske- og trivselssamfund er en opgave, som rækker langt ud over socialpolitikken. Men socialpolitikken har sine særlige forpligtelser, når det drejer sig om at omforme det moderne, teknologiske samfunds store materielle muligheder i menneskelig trivsel, med øget social tryghed for hele befolkningen.

Uddannelsespolitik for et bedre samfund

9.1 Et bedre samfund er et samfund, hvor teknologi og ekspertise er menneskers redskaber og ikke deres herskaber. Fremtidens samfund bliver et uddannelsessamfund, hvor uddannelsessystemet skal give den enkelte det bedste grundlag for at udfolde sig og forme sin tilværelse som selvstændigt menneske i et fællesskab med andre. Uddannelsessystemet skal bidrage til, at samfundet til enhver tid er bedst muligt rustet med medlemmer, der er kvalificeret til at bestride fællesskabets forskellige funktioner.

9.2 Samfundet må sikre, at ingen af økonomiske grunde afskæres fra at få en uddannelse svarende til evner og egen indsats. Der bør lægges vægt på forskning og udvikling af undervisningsmetoder og på den mest hensigtsmæssige udformning af undervisningens og uddannelsens rammer og hjælpemidler, herunder mulighederne for nyttiggørelse af teknologiske fremskridt, samt på uddannelsen af undervisere til alle uddannelsesniveauer i det faglige stof, undervisningsteknisk og pædagogisk. Demokratiseringen af samarbejdet på de enkelte uddannelsesinstitutioner skal videreføres svarende til de enkelte uddannelsesniveaers muligheder, også for at fremme uddannelsessøgendes indlevelse i et folkestyre. Traditionelle forskelle i uddannelsesadgang, uddannelsesindhold og erhvervsvejledning på grundlag af køn skal afskaffes i al undervisning og uddannelse.

9.3 *Folkeskolen* Folkeskolen er uddannelsessystemets afgørende led. Den bør overalt have forklasser for de 5-6 årige, hvor det bl. a. bliver en afgørende opgave at finde eventuelle handicaps, for at der kan tilbydes en specialundervisning ved den egentlige skoleundervisnings begyndelse. I folkeskolen må lærernes metodefrihed opretholdes under ansvar overfor skolenævn. Forældre må have mulighed for at vælge hvilken undervisningsform, herunder forsøgsundervisning, deres børn skal deltage i, ved overflytning til anden klasse på samme niveau eller anden skole i kommunen. Undervisningens opgave i folkeskolen bliver at bibringe elevernes eksakte grundkundskaber, at lære dem arbejdsmetode, der kan anvendes til senere selvstændig tilegnelse af ny viden, at fremme person-

lighedsudviklingen, herunder den skabende evne og fantasien og at udvikle deres forståelse for samvær og samspil med andre.

9.4 Efter det syvende skoleår skal der være ret til at opfylde undervisningspligten udenfor folkeskolen. De afsluttende prøver efter 9. evt. 10. undervisningsår (herunder realeksamen) skal give adgang til gymnasiet og højere forberedelseseksamen. HF skal fortsat først og fremmest være et tilbud til dem, der ikke møder med den „normale“ skolegangs forudsætninger. Hele folkeskolens undervisning — både indhold og metoder — må underkastes forskning og forsøg. I dette arbejde må inddrages videnskaben, den praktiske lærers erfaringer og sagkundskab fra den verden, eleverne vil møde efter folkeskolens undervisning.

9.5 *Private skoler* Friskoler og private skoler må kunne leve ved siden af de offentlige skoler. Støtten til deres virksomhed må sikre, at betalingen bliver overkommelig for forældrene.

9.6 *Særundervisningen* Nogle børns handicap er så udtalt, at de må henvises til special-institutioner, f. eks. stærkt evnesvage, talehæmmede, blinde, døve, psykotiske o. s. v. En dybtgående pædagogisk forskning må foretages for at bringe disse uddannelser op på det højeste mulige stade. Specialundervisningen må sigte mod om muligt at kunne bringe barnet tilbage til folkeskolens normalklasser.

9.7 *Den faglige og erhvervmæssige uddannelse* Den faglige og erhvervmæssige uddannelse må udbygges, og der må tilstræbes et mere balanceret forhold mellem denne uddannelse og den boglige eller såkaldt højere uddannelse. Erhvervsuddannelserne bør bygges op på, at der skal være mulighed for at skifte fra den ene uddannelsesgren til den anden uden at skulle begynde forfra, ligesom de faglige uddannelser bør være adgangsgivende til supplerende og videre uddannelser. Derfor bør fælles træk i forskellige lærlinguddannelser samles i mere almene grunduddannelser for større erhvervsområder. Indenfor de enkelte fagområder bør læretiden ajourføres under hensyn til de krav, der efter uddannelsen stilles til fagets udøvere, og det bør overvejes, at lærekontrakter — i stedet for med en læremester — kan indgås med lærlinge- eller erhvervsskoler, der så formidler den praktiske del af uddannelsen ved praktikantordninger.

9.8 I gymnasiet bør specialiseringen være mindst mulig, og vægten må lægges på personlighedsudvikling, modning og en

høj almenuddannelse, der giver forståelse for det samfund, hvor studenten senere skal have sit arbejde.

- Den højere uddannelse*
- 9.9 For at fremme demokratiseringen af adgangen til de højere uddannelser må udbygningen tage sigte på , at uddannelsesinstitutionerne får den bedst mulige geografiske dækning. Opdelingen i universiteter med fem klassiske fakulteter og specielle lærestudier bør ændres, og centre for højere uddannelse etableres i landsdelene. En koordinering og styring af denne udbygning og strukturændring må etableres snarest af hensyn til planlægningen og den rigtige udnyttelse af investeringerne.
- 9.10 Tidligt i uddannelsen bør der holdes forprøver, hvis udfald er afgørende for adgangen til at fortsætte en påbegyndt uddannelse, men de må ikke blive adgangsbegrænsende for egnede studerende. Der må tilstræbes en væsentlig kortere studietid end den, der nu gælder for hovedparten af de højere uddannelser. Det må ske gennem effektiv tilrettelæggelse, moderne undervisningsmetoder med brug af tekniske hjælpemidler og gennem, at der ved udvælgelsen af lærerkræfter lægges vægt på pædagogiske kvalifikationer. Der må åbnes nye muligheder for at vælge fagkombinationer efter fremtidens behov med deleksaminer efter angelsaksisk mønster og med bevis for erhvervede standpunkter, hvis en uddannelse afbrydes. Der må skabes flere muligheder for at udføre videnskabeligt arbejde, bl. a. ved oprettelse af institutioner, der muliggør holdarbejde af forskere med forskellig grunduddannelse.
- 9.11 Ansvar for udbygningen af de højere uddannelser påhviler samfundet. Derfor må samfundsmagten fortsat gennem lovgivningen fastsætte reglerne for demokratiske samarbejdsforhold på de enkelte institutioner.
- 9.12 Det må sikres, at ingen af økonomiske grunde afskæres fra at få en uddannelse svarende til evner og indsats. Uddannelsesstøtten, der skal ydes til alle statsanerkendte uddannelser fra undervisningspligtens ophør, skal gives som en kombination af lån og stipendier, med hovedvægten lagt på stipendier i de første uddannelsesår for derigennem at fremme uddannelsernes demokratisering.
- 9.13 De ovennævnte principper skal finde anvendelse også på andre uddannelser end dem, der er nævnt.

Kirke og samfund

- 10.1 Kirken er en del af dansk kultur og folkeliv. Folkekirkens ydre administration er en statsopgave, men det er en værdifuld tradition, at lovgivningen og samfundsmagten ikke blander sig i kirkens indre liv, og at den ikke over påtryk overfor mennesker i åndelige spørgsmål, men alene tilbyder ordnede rammer. Samfundet skal sikre folkekirken orden i de ydre forhold og frihed for det åndelige liv. Denne ordning må ikke betyde den mindste indskrænkning i menneskers ret til selv at vælge folkekirken, andre trossamfund eller helt at stå udenfor trossamfund. Derfor skal den frihedslinie, der gennem århundreder har præget dansk kirkelovgivning, fastholdes og udbygges såvel overfor folkekirken som overfor andre trossamfund.
- 10.2 Frihedslinien må indebære, at de kirkelige udgifter i størst rimelige udstrækning bestrides af den kirkelige ligning og forvaltes af menighedsrådene. Statens støtte bør principielt knyttes til folkekirkens funktioner i hele samfundets interesse, f. eks. hvor den er bærer af værdifulde kulturhistoriske traditioner og manifestationer såsom kirkelige bygningsværker.
- 10.3 Som folkekirkens lovgivende forsamling bør folkettinget medvirke til rammer, der er således, at folkekirken kan tilbyde hele befolkningen kirkelig betjening, og som fremmer en smidig tilpasning i det moderne samfund. Det gælder f. eks. tilpasning af sogneinddeling efter befolkningsudviklingen og særlige lokale hensyn. Herunder bør der kunne tages specielle hensyn til den kirkelige betjening af særlige befolkningskoncentrationer, hospitalsinstitutioner, uddannelsescentre, militære forlægninger m. v., hvor der er rimeligt underbyggede ønsker herom.
- 10.4 Princippet om decentralisering, om at afgørelser skal placeres nærmest muligt det enkelte menneske, bør føre til en styrkelse af menighedsrådenes beføjelser og ansvar, såvel over de kirkelige midler som den kirkelige udskrivning.

Demokrati, et system og en holdning

- 11.1 Et bedre samfund er et liberalt samfund. I det liberale samfunds fællesskaber er det ikke demokratiet, men afvigelsen derfra, der kræver begrundelser. Demokratiet er i det moderne samfund ikke en selvfølge, men det er en nødvendighed for og en uundværlig del af menneskelig trivsel.
- 11.2 Demokrati er ikke kun formelle regler om valg af folke-ting, amtsråd og kommunalbestyrelser, om ytringsfrihed, retsbeskyttelse og administrationens lovlighed. Demokrati er også en holdning, som skal præge vor hverdag og dens mangfoldige arbejds-, uddannelses-, bolig-, organisations- og andre fællesskaber for at leve. Demokrati er frisind og mangfoldighed, respekt for menneskets ret til at være anderledes, til at mene noget andet end hvad man selv mener, til selv at forme og vælge sin tilværelse alene begrænset af hensynet til andres ret til det samme og fællesskabets vitale interesser.
- 11.3 Decentralisering er et grundlæggende princip i et liberalt demokrati, fordi det placerer afgørelser nærmest muligt mennesket, „nærdemokrati“, og fordi det giver mangfoldighed og den enkelte de videste muligheder for at vælge. Til decentralisering hører, at afgørelser om den enkeltes forhold og tilværelse i videst muligt omfang træffes af den pågældende selv, at afgørelser om fællesskabet træffes af fællesskabet selv. Det betyder også, at lokalrådstanken bør nyde fremme i de større kommuner, — såvel som indførelse af bygderåd i de grønlandske kommuner må være en rigtig udvikling.
- 11.4 Demokratiet skal stadig udvikles, så det magter opgaverne i et samfund under forvandling og i stadigt tættere gensidig afhængighed af verden omkring os. Mange tekniske og økonomiske problemer rækker ud over det enkelte lands grænser. Skal deres løsning ikke overlades til teknokrati, embedsværker eller internationale koncerner, må flere lande i fællesskab opbygge de fornødne demokratiske organer på disse områder.
- 11.5 Også indadtil stilles demokratiet overfor faren fra teknokrati, embeds-, organisations- og ekspertvælde og for en modsætning mellem hensyn til teknik og hensyn til mennesker. Det er en bestandig politisk opgave at være på vagt overfor

disse tendenser. De demokratiske organer har en forpligtelse til at fastholde magten, til at udstikke målsætning og hovedlinier og til at bruge ekspertisen og teknikken alene som redskaber. Et vigtigt middel hertil er netop decentraliseringen, som aflaster de centrale eller fjernere fællesskabers beslutningsprocesser for afgørelser, som lige så godt eller bedre kan træffes af eller nærmere det enkelte menneske. Tendenser til centralisering gør sig bl. a. gældende indenfor det moderne samfunds organisationer, som er en nødvendig del af demokratiet. Men et samfund, som vil fremme demokratiet, har et medansvar for, at dets organisationer og andre fællesskaber respekterer demokratiet såvel indadtil overfor deres medlemmer som udadtil overfor andre fællesskaber og lovgivningsmagten.

11.6 Demokrati er frisind og respekt overfor mennesker, som vælger anderledes. Livsmønstre, som var nødvendige i det fattige samfund, ændres i velstands- og trivselssamfundet, når deres materielle begrundelse ændres. At bruge lovgivningsmagten til at fastholde det forældede eller tvinge i åndelige og etiske spørgsmål er udemokratisk og uliberal.

11.7 I et liberalt demokrati skal lovgivningen værne de svage og tjene frie og ansvarlige menneskers trivsel i fællesskaber med andre frie og ansvarlige mennesker.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk